УДК 327

А. Г. ГОЛЬЦОВ

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПРОЕКТ НОВОГО СОЮЗУ В БАЛТО-ЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ, ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Наукові праці МАУП, 2016, вип. 48(1), с. 35–42

Розглянуто геополітичні проекти трансформації Балто-Чорномор'я. Проаналізовано перспективи створення в регіоні оборонного воєнно-політичного союзу та потенціальної участі в ньому України.

Після розпаду соціалістичної системи на початку 1990-х років відбулася докорінна трансформація геополітичної структури Центральної та Східної Європи. Більшість країн Балто-Чорноморського регіону поступово приєдналася до Заходу, а над рештою намагалася зберегти контроль Росія. Сучасна імперська експансія Російської Федерації, що виявилася в анексії Криму та "гібридній війні" на Донбасі, призвела до біполярного протистояння в регіоні. Саме конфронтація між Росією та Заходом стимулювала розробку проектів створення в Балто-Чорномор'ї нових об'єднань країн.

Проблематика формування інтеграційних структур у Балто-Чорноморському регіоні була і залишається предметом численних наукових розвідок вчених із переважно європейських країн. Серед українських дослідників можемо відзначити В. Манжолу, Б. Парахонського, Т. Стародуб, І. Туряницю, М. Гладиш, Л. Россоху, Г. Шелест, С. Ярьоменка та ін. Попри наявність численних праць, у більшості своїй присвячених планам (програмам) економічної інтеграції в Балто-Чорномор'ї, вельми актуальним науково-теоретичним завданням є дослідження потенціальних геополітичних проектів у цьому регіоні.

Виявимо основні особливості геополітичних проектів у Балто-Чорноморському регіоні й проаналізуємо перспективи реалізації проекту формування нового воєнно-політичного блоку та роль України в ньому.

Для досягнення головних стратегічних цілей геополітичних акторів створюються відповідні моделі об'єктів, процесів та явищ. Геополітичні моделі впливають на формування світогляду політичних еліт та населення певних суспільно-територіальних систем. Така модель може слугувати за підґрунтя для подальшого проектування. Загалом геополітичний проект трактуємо як стратегічний план дій певного актора, спрямований на трансформацію геопросторової структури тієї чи іншої політичної системи. Проект може також передбачати здійснення певних оперативно-тактичних заходів у політичній сфері. У принципі геополітичні проекти розробляються для потреб окремих держав, їхніх угруповань або союзів, міжнародних організацій чи інших акторів. В якості об'єктів геополітичного проектування можуть виступати регіони та субрегіони світу, окремі держави або регіони всередині країн. У більшості випадків геополітичні проекти артикулюються як плани, програми чи просто проекти. Для практичного втілення геополітичного проекту потрібні: політична воля актора, достатній рівень суспільної підтримки його стратегічного плану, застосування відповідних ресурсів (військових, фінансових, демографічних, науково-технологічних,

© А. Г. Гольцов, 2016

комунікаційних, культурно-інформаційних тощо).

Актуальним питанням є розроблення багатосторонніх регіональних геополітичних проектів. З погляду теорії міжнародних відносин багатосторонність традиційно виявлялася у формі угод, що мали регулювати різні питання і проблеми відносин між учасниками міжнародних відносин [12, *567*]. Багатосторонній регіональний геополітичний проект в ідеалі має максимально відповідати інтересам усіх потенційних учасників. Однак геополітичні інтереси окремих державних акторів можуть істотно різнитися чи навіть бути несумісними. В останньому випадку розроблення спільного проекту неможливе. Важливо також враховувати вплив зовнішніх акторів на політику держав-учасниць проекту та функціонування створених ними багатосторонніх інститутів співробітництва. Особливо значущою для формування та функціонування регіональних систем є роль геополітики сучасних неоімперій.

Як зазначалося, нині набули неабиякої актуальності геополітичні проекти трансформації Балто-Чорномор'я. Цей рівнинний регіон, розташований між Балтійським та Чорним морями, дренований ріками, що належать до басейнів названих морів, не має на сході та заході чітких фізико-географічних меж, крім розташованих на південному заході Карпат. У літературі Балто-Чорноморський регіон виділяють також з урахуванням історичних, культурно-цивілізаційних, економічних та політичних чинників. Окремі автори можуть включати до нього навіть Фінляндію, Румунію, Болгарію, Туреччину чи Грузію.

В історичному минулому провідною геополітичною віссю розвитку регіону була "Північ–Південь" (підтвердженням чого була політична й економічна консолідація вздовж шляху "із варягів у греки"). У середньовічній та ранньомодерній історії найбільшими регіональними геополітичними конструкціями можна вважати Київську Русь, Велике князівство Литовське та Річ Посполиту. У XVIII ст. Російська імперія встановила свій геополітичний контроль над майже всім Балто-Чорномор'ям.

Ще в XIX ст. серед польської інтелектуальної еліти набула поширення "ягеллонська ідея", яка при всіх її варіаціях полягала в об'єднанні польських, литовських, українських та білоруських земель під егідою Польщі. На рубежі XIX–XX ст. набула популярності геополітична модель відродження Речі Посполитої у форматі "від Балтійського моря до Чорного", що відобразилося в польському суспільному менталітеті [13, *303*]. Ю. Пілсудський після Першої світової війни висунув геополітичний за свою сутністю проект "Międzymorze" ("Міжмор'я"), запропонувавши об'єднати до своєрідної конфедерації (під егідою Польщі) країни між Балтійським, Чорним та Адріатичним морями [10]. "Санітарний кордон" для ізоляції СРСР, що був сформований у цей період головними державами Антанти з країн Центральної та Східної Європи, також можна розглядати як свого роду західний регіональний геополітичний проект.

Українськими науковцями також пропонувалися регіональні геополітичні проекти. Насамперед слід відзначити С. Рудницького, який ще в 1920 р. висунув ідею створити Балтійсько-Понтійську федерацію у складі Фінляндії, Естонії, Латвії, Литви, Білорусі та України, стимулом для якої мало стати "противенство до централістичної Росії й імперіялістичної Польщі" [4, *154*]. Провідна роль у цьому нездійсненому проекті відводилася саме Україні. У 1940 р. інший український вчений Ю. Липа оприлюднив Чорноморську доктрину, яка передбачала союз (конфедерацію) країн Чорноморського басейну [2]. На думку дослідника, саме Україні має належати чільна роль у "зближенні чорноморських держав для економічної й політичної співпраці" [2, *98*]. Цей проект також виявився далеким від реалізації.

Після Другої світової війни, опинившись за "залізною завісою", країни Центральної Європи стали сателітами Радянської імперії — її зовнішньою "периферією", а Естонія, Латвія, Литва, Білорусія, Україна і Молдова входили до складу СРСР як союзні республіки — були внутрішньою "периферією" імперії.

У процесі геополітичних трансформацій постбіполярного періоду колишні центральноєвропейські сателіти СРСР та республіки Балтії приєдналися до Заходу, Білорусь зав'язала союзницькі відносини з Росією, а Україна і Молдова стали геополітично нестійкими "нейтральними" державами. У 1990-х та на початку 2000-х рр. політиками та вченими висувалися численні проекти інтеграції країн "Балто-Чорноморської вісі". Масштабні проекти "Ющенка–Саакашвілі" щодо модернізації ГУАМ та перетворення її в Організацію за демократію й економічний розвиток (ГУАМ–ОДЕР), а також формування Балто-Чорноморсько-Каспійського регіонального об'єднання — Співдружності демократичного вибору відповідали принципам багатостороннього співробітництва. Проте названі взаємопов'язані проекти, по суті, залишилися на рівні декларацій, не отримали повноцінного розвитку через недостатній рівень зацікавленості та готовності країн-учасниць, а після зміни вищого політичного керівництва в державах-ініціаторах — Україні та Грузії — взагалі припинили існування. Вагомим деструктивним чинником була також геополітика Росії, спрямована на дезінтеграцію цих інтеграційних структур, які вона вважала сформованими проти неї.

На сучасний розвиток більшості країн Балто-Чорноморського регіону визначальний вплив має Захід як макроімперія. В Європі домінує невід'ємна складова Заходу — ЄС як неоімперська децентралізована геополітична система. Для населення колишніх країн соціалізму вельми привабливою є європейська модель правової демократичної держави з ринковою економікою й суспільством соціального благополуччя. Ті держави Балто-Чорномор'я, що приєдналися до ЄС, поступилися частиною свого суверенітету на користь спільних інституцій Євросоюзу, але зберегли достатньо широкі можливості користуватися переважною більшістю своїх суверенних прав.

Досить прогресивна програма "Східного партнерства" щодо шести пострадянських країн, ухвалена в 2009 р., мала на меті прискорення політичної та економічної інтеграції між ЄС та країнами-партнерами. В Україні цей проект ЄС вступив у гостру конкуренцію з російським проектом Митного союзу, що значною мірою послугувало каталізатором радикальних політичних перетворень у країні. Укладення в 2014 р. угод між ЄС та Грузією, Молдовою й Україною щодо асоціації (та зон вільної торгівлі) було для названих країн істотним досягненням, яке, проте, не дає їм можливості реалізувати на повну потужність свій євроінтеграційний потенціал і не гарантує майбутній вступ до Євросоюзу. Учасники Ризького саміту "Східного партнерства" в травні 2015 р. у спільній Декларації підтримали збереження незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України [9], хоча Білорусь і Вірменія відмовилися засудити анексію Росією Криму. Попри певні економічні вигоди для країн-учасниць "Східного партнерства", потенціальні можливості цієї програми вже не задовольняють інтереси більшості країн Балто-Чорномор'я, зацікавлених у поглибленні політичної та економічної інтеграції. Нова модель програми, запропонована Е. Рінкевичем, передбачала її оновлення завдяки залученню США (трансформація "Східного партнерства" в "Євроатлантичне Східне партнерство") та визначення для країн-партнерів чітких перспектив повноцінного членства в ЄС [6]. Однак провідні країни ЄС не зацікавлені в таких кардинальних трансформаціях. Загалом Захід розширив свою сферу впливу у Східній Європі, і приєднання України та Молдови до євроінтеграційних проектів призводить до їхнього перетворення в геополітичну та геоекономічну "периферію" ЄС.

Експансія в 2014–2015 рр. Росії до України актуалізувала в європейських країнах проблему захисту від зовнішньої агресії. Сучасний ЄС фактично не має системи оборони від потенціальної агресії. Спільна політика безпеки та оборони (CSDP) Євросоюзу, попри розвиток відповідних інститутів (зокрема, Єврокорпусу), функціонально не спроможна забезпечити надійний захист країн-членів. Навіть нинішня конфронтація з Росією не призведе до докорінної трансформації Євросоюзу в більш дієздатну, з погляду оборони,

неоімперську геополітичну систему. Тому зрозумілим є покладання країнами Європи провідних функцій у сфері європейської безпеки та оборони на цілком дієздатний Північноатлантичний альянс.

Внаслідок розширення НАТО на Схід в 1999 та 2004 рр. більшість країн регіону стали повноцінними членами Альянсу. У 2014–2015 рр. відбулося політичне зміцнення Альянсу, збільшення і вдосконалення сил реагування, ескалація дії спільних програм, проведення навчань та інших форм співробітництва країн-членів, формування нової штабної інфраструктури в країнах Центральної та Східної Європи. Стрімко активізувала та розвиває свою співпрацю з НАТО Україна. На особливу увагу заслуговує нинішнє нарощування в Європі силового потенціалу США і зростання їхньої ролі у справі захисту європейської безпеки.

Попри прогресивні тенденції модернізації, у рамках Альянсу зберігаються протиріччя між "старими" та "новими" членами. Поняття "нова Європа" вживається відтоді, коли, формуючи в 2003 р. коаліцію для вторгнення до Іраку, Д. Рамсфельд зустрів опір з боку Німеччини та Франції ("старої Європи") і протиставив їм "величезну кількість інших країн у Європі" [11], які готові були підтримати США. Нині, коли потрібне "стримування" Росії, протиріччя між "старими" та "новими" європейськими країнами відійшли на "задній план", але не зникли. Провідні західноєвропейські держави не відчувають загрози від Росії, не бажають мати зайві витрати на оборону і вважають для себе невигідним посилення США в Європі. Хоча Альянс загалом володіє надзвичайною обороноздатністю, велику роль у ньому відіграють "старі" члени, які не ризикують проводити геополітику різкої ("фронтальної") конфронтації з Росією. Крім того, Захід зацікавлений у стратегічній співпраці з Росією щодо боротьби з ісламським тероризмом на Близькому Сході.

Натомість країни Балто-Чорноморського регіону безпосередньо відчувають загрозу з боку РФ, а загальноєвропейська система безпеки в рамках євроатлантичної спільноти виявляється недостатньо ефективною, ще й вона, зрозуміло, не поширюється на ті країни, що не є членами НАТО. Отже, саме сек'юритизація сучасної імперської геополітики Росії є головним стимулом для проектування нового воєнно-політичного об'єднання країн регіону, яке умовно назвемо "Балто-Чорноморським союзом". Стратегічною метою потенціального блоку держав є спільна оборона проти експансії РФ. Попри наявні тактичні розбіжності, політичні еліти більшості країн Балто-Чорномор'я, маючи достатню суспільну підтримку, виявляють волю та рішучість протидіяти російському експансіонізму. Для реалізації такого масштабного проекту потрібні великі ресурси. Значну частину витрат на свою оборону країни регіону прагнуть перекласти на могутнього союзника [7], вони зацікавлені в безпосередньому залученні фінансових, технологічних та військових ресурсів США. Крім військової інфраструктури НАТО, в окремих країнах Балто-Чорномор'я на їхнє прохання відбувається розміщення мережі американських військових баз та об'єктів. Америка виглядає найбільш зацікавленим зовнішнім актором у реалізації геополітичного проекту "Інтермаріуму" — створення поясу "буферних" країн для "стримування" РФ [Там само]. Такі плани США, на нашу думку, значною мірою відповідають стратегічним інтересам більшості держав Західної Європи, оскільки для них вигідний "буферний пояс" для ізоляції РФ від себе. Підкреслимо, що воєнно-політичний Балто-Чорноморський союз, у разі його виникнення, матиме оборонний характер і буде не заміною НАТО, а доповненням до нього.

Наука геоекономіка розглядає нову інтеграційну структуру як таку, що не принесе країнам-учасницям великих вигід, хоча розвиток співробітництва в військово-технічній галузі, реалізація спільних проектів розбудови об'єктів військової інфраструктури, транспортних комунікацій, зрозуміло, позитивно вплинуть на функціонування їхніх економік.

Росія проводить в Балто-Чорномор'ї неоімперську геополітику, маючи для цього досить міцні стратегічні позиції. "Ключове" положення в регіоні належить Білорусі, яка залишається єдиним східноєвропейським со-

юзником РФ. В оточенні країн ЄС/НАТО, проте з виходом до Балтійського моря, розташований російський напівексклав — Калінінградська область — плацдарм з численними військовими базами. На межі України та Молдови знаходиться ще один російський геополітичний плацдарм — квазідержава Придністров'я. Анексований у 2014 р. в Україні Крим перетворює Росію на свій головний плацдарм в басейні Чорного моря.

Серед країн Балто-Чорномор'я найбільшу зацікавленість у реалізації нового геополітичного проекту виявляє Польща, яка володіє найбільшим економічним потенціалом у регіоні. У правлячої політичної еліти на чолі з новим президентом А. Дудою спостерігається політична воля взяти на себе організацію й координацію взаємодії між потенціальними країнами-учасницями проекту. Важлива роль Польщі в оборонному союзі відповідає також інтересам США [8]. Реанімація "ягеллонської" геополітики підтримується значною частиною польських інтелектуальних кіл. Отже, саме Польща спроможна взяти на себе організаційні функції в розбудові нової геополітичної архітектури Балто-Чорномор'я.

Естонія, Латвія та Литва в 2004 р. вступили до ЄС та НАТО і, тим самим, певною мірою забезпечили свій захист від РФ. У цих країнах поширене усвідомлення того, що вони перебувають у стані постійної воєнної загрози з боку Росії. За сучасних умов країни Балтії не можуть покластися на механізми CSDP, тому цілком логічно, що вони вбачають саме в НАТО основного гаранта їхньої безпеки, суверенітету та територіальної цілісності [1, *82*]. При визначенні стратегії функціонування системи НАТО вони, разом з Польщею та Румунією, займають, як правило, проамериканські позиції. Положення ст. 5 Вашингтонського договору від 1949 р. про допомогу кожній з країн НАТО у випадку збройного нападу на неї залишаються непорушними. Однак вважаємо, що країни Балтії мають враховувати небезпеку того, що в разі агресії РФ проти якоїсь із них, у НАТО може статися "розкол", й окремі європейські "старі" (чи навіть "нові") члени Альянсу не братимуть участь у воєнних діях проти Росії. Тому геополітичним інтересам країн Балтії відповідає створення на додаток до НАТО нового регіонального воєнно-політичного союзу під егідою США. Як наслідок, вони разом з Польщею спроможні утворити Балтійську субрегіональну підсистему потенціального блоку.

Центральне положення в Балто-Чорноморському регіоні належить Білорусі, яка в "широтному" напрямку розташована між Росією й Центральною Європою, а в "меридіональному" — між Балтійським та Чорноморським басейнами. Вельми показово, що проектом Ю. Липи передбачалося фактичне об'єднання Білорусі й України: "державна спільність з Білоруссю — питання життя для України" [2, *18*]. Проте сучасна Білорусь має авторитарний політичний режим і пов'язана тісними союзницькими відносинами з РФ. Тому за умов існування в Білорусі нинішнього режиму її участь в проекті союзу Балто-Чорномор'я неможлива.

За нинішньої геополітичної ситуації найбільш зацікавленою в новому альянсі має бути Україна. Відмовившись у грудні 2014 р. від політики позаблоковості, вона прагне до співпраці з НАТО й досягнення повної відповідності критеріям цієї організації з метою набуття у майбутньому членства в ній "з метою отримання дієвих гарантій державного суверенітету та територіальної цілісності України" [5]. Однак вступ України до НАТО в найближчому майбутньому є дуже проблематичним, оскільки частина "старих" членів Альянсу налаштована проти, передбачаючи, що це призведе до загострення відносин з Росією. За цих умов дієвим гарантом захисту безпеки може виступити лише Америка, тому поглиблення стратегічного партнерства зі США вважається для України головним зовнішньополітичним пріоритетом [Там само]. Зважимо на "двояку" позицію Заходу щодо України: з одного боку західні країни надають Україні підтримку, з іншого — навіть представники впливових кіл США вважають оптимальним варіантом, коли зорієнтована на Захід, але нейтральна Україна утворить "буферну" зону, не поглиблюючи конфронтації з Росією [8]. У такій складній ситуації

ефективне воєнно-політичне співробітництво із союзниками-сусідами, що також вбачають сенс об'єднання в протистоянні експансії з боку Росії, є для України питанням державного виживання.

Після анексії Криму Росія істотно збільшила сферу свого геополітичного впливу в басейні Чорного моря. Варто погодитися з думкою, що "система чорноморської безпеки має будуватися на жорсткій протидії імперським амбіціям Російської Федерації" [3, *27*]. Серед причорноморських країн Румунія виглядає досить зацікавленою стороною у формуванні нового союзу. Крім захисту від російської експансії, вона прагне підвищити свій геополітичний статус в регіоні і досягнути іредентистської мети — возз'єднатися з Молдовою. Участь Румунії в потенціальному союзі відповідає стратегічним інтересам США і знайде їхню підтримку [8]. Молдова обрала західний вектор розвитку, і для захисту своєї безпеки та врегулювання Придністровської проблеми їй також доцільно взяти участь у новому альянсі. Болгарія, не відчуваючи безпосередньо російської загрози, навряд чи приєднається до Балто-Чорноморського союзу, проте співпраця з нею в рамках окремих програм може бути взаємовигідною.

На особливу увагу заслуговує позиція Туреччини. Як порівняно потужна регіональна держава та член НАТО вона має власні геополітичні інтереси в Причорномор'ї і традиційно не вважала за доцільне залучення Альянсу до створення моделі регіональної безпеки [3, *25*], не бажаючи конфронтації з Росією. Припускаємо, що за сучасної геополітичної ситуації в басейні Чорного моря Туреччина, не приєднуючись до нового альянсу, зацікавлена у військово-політичній співпраці з іншими країнами щодо захисту від експансії Росії в регіоні.

Розташована на сході Чорноморського басейну Грузія вважає загрозу з боку РФ для себе критичною, прагне до повернення Абхазії та Південної Осетії, а співпраця з НАТО не дає гарантій безпеки. Тому її приєднання до геополітичного проекту, орієнтованому на захист від РФ, є цілком можливим. Отже, Україна, Румунія, Молдова та Грузія зможуть сформувати Чорноморську субрегіональну підсистему нового союзу.

Таким чином, у принципі можливе створення Балто-Чорноморського альянсу в складі Естонії, Латвії, Литви, Польщі, Румунії, Молдови, Грузії та України. Припускаємо, що неформальним стратегічним "центром управління" та "спонсором" Балто-Чорноморського альянсу стануть США. На Польщу, імовірно, можуть бути покладені функції головного оперативно-тактичного та координаційного "центру" союзу. Дуже перспективним напрямом діяльності майбутнього альянсу може стати створення в Балто-Чорноморському регіоні, завдяки зусиллям насамперед США, а також інших країн НАТО, системи ПРО (інтегрованої з ЄвроПРО). Підтвердженням корисності регіонального військового співробітництва є українсько-польсько-литовська бригада, яка нині успішно формується.

На етапі жорсткого протистояння з Росією геополітичним інтересам держав Західної Європи загалом відповідає проект відгородження від потенціального агресора "санітарним кордоном". Проте довготривала біполярна конфронтація з РФ не відповідає стратегічним інтересам провідних країн ЄС, особливо Німеччини та Франції. Тому в разі поліпшення відносин між ЄС та Росією ставлення з боку цих та деяких інших європейських країн до проамериканського блоку в Східній Європі може змінитися з цілком лояльного на індиферентне чи навіть негативне. За найбільш песимістичного сценарію Балтійська субрегіональна підсистема союзу може виявитися "затиснутою" між двома партнерами — Росією та Німеччиною.

Отже, головним стимулом для реалізації проекту Балто-Чорноморського союзу є сек'юритизація сучасної російської геополітики. Потенціальний оборонний альянс країн Балто-Чорномор'я спрямований не замінити НАТО, а стати додатком до нього для захисту безпеки всього Заходу від експансії РФ. Щодо "стримування" Росії новий союз спиратиметься на власний силовий потенціал, військову потугу НАТО та особливу допомогу США, які спроможні взяти на

себе неформальне керівництво геополітичним проектом. У структурі Балто-Чорноморського союзу доцільно сформувати дві субрегіональні підсистеми — Балтійську та Чорноморську. На Польщу може бути покладена місія "координатора" реалізації геополітичного проекту. Важливою проблемою є ресурсне забезпечення потенціального союзу. У разі поліпшення відносин між провідними країнами ЄС та Росією новий союз може опинитися в несприятливому геополітичному положенні. У найближчі роки Україна не матиме можливості вступити до НАТО, і захист власної безпеки буде змушена здійснювати сама. Тому для України створення нового воєнно-політичного союзу та участь у ньому є життєво необхідним (екзистенціальним) геополітичним інтересом.

Література

1. *Гладиш М. Л.* Балтійський вимір Європейської політики безпеки та оборони / М. Л. Гладиш, О. А. Краєвська // Грані. — 2015. — № 4. — С. 80–85.

2. *Липа Ю.* Всеукраїнська трилогія [Текст]: у 2 т. Чорноморська доктрина. Чорноморський простір (Атлас). Розподіл Росії / Ю. Липа; упоряд. О. Мислива, В. Яременко; передм. М. Головатий. — К.: МАУП, 2007. — Т. 2. — 392 с.

3. *Парахонський Б. О.* Актуальні виклики та загрози регіональній безпеці: висновки для України: аналіт. доп. / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська; за заг. ред. К. А. Кононенка. — К.: НІСД, 2014. — 48 с.

4. *Рудницький С. Л.* Чому ми хочемо самостійної України? / С. Л. Рудницький; упор., передм. О. І. Шаблія. — Л.: Світ, 1994. — 416 с.

5. *Указ* Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. № 287/2015 "Про Стратегію національної безпеки України" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015

6. *Foreign* Minister Rinkēvičs urges to transform Eastern Partnership into Euro-Atlantic Eastern Partnership [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.mfa.gov.lv/en/news/latest-news/13631

7. *Friedman G.* Borderlands: The New Strategic Landscape [Електронний ресурс]. Stratfor. 2014. May 6. — Режим доступу: https://www.stratfor.com/weekly/borderlands-new-strategic-landscape

8. *Friedman G.* Borderlands: The View Beyond Ukraine [Електронний ресурс]. Stratfor. 2014. June 10. — Режим доступу: https://www.stratfor.com/weekly/borderlands-view-beyond-ukraine

9. *Joint Declaration* of the Eastern Partnership Summit (Riga, 21–22 May 2015) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2015/05/riga-declaration-220515-final_pdf

10. *Okulewicz P.* Koncepcja "Miedzymorza" w Mysli i Praktyce Politycznej Obozu Jozefa Piłsudskiego w Latach 1918–1926 / P. Okulewicz. — Poznan: Wydawn. Poznanskie, 2001. — 417 s.

11. *Outrage* at "old Europe" remarks [Електронний ресурс] // BBC. 2003. 23 January. — Режим доступу: http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2687403.stm

12. *Ruggie J. G.* Multilateralism: The Anatomy of an Institution / J. G. Ruggie // International Organization. — 1992. — Vol. 46. — P. 561–598.

13. *Troebst S.* "Intermarium" and "Wedding to the Sea": Politics of History and Mental Mapping in East Central Europe / S. Troebst // European Review of History. — 2003. — Vol. 10. — № 2. — P. 293–321.

Польські та українські геополітичні проекти трансформації Балто-Чорноморського регіону розроблялися ще в період між двома світовими війнами. За сучасних умов країни Центральної та Східної Європи можуть реалізувати геополітичний проект оборонного союзу (на додаток до НАТО) для захисту від імперської експансії Російської Федерації. Країни Заходу зацікавлені у створенні "санітарного кордону" для ізоляції Європи від Росії. Україна може стати важливим учасником геополітичного проекту нового військово-політичного союзу в Балтійсько-Чорноморському регіоні.

Polish and Ukrainian geopolitical projects of transformation the Baltic-Black Sea region have been developed in the period between two world wars. In contemporary conditions the countries of the Central and Eastern Europe may implement a geopolitical project of defensive alliance (in addition to the NATO) to protect against the imperial expansion of the Russian Federation. Western

countries are interested in the creation of a "cordon sanitaire" to isolate Russia from Europe. Ukraine may become an important member of the geopolitical project of the new military-political alliance in the Baltic-Black Sea region.

Польские и украинские геополитические проекты трансформации Балто-Черноморского региона разрабатывались еще в период между двумя мировыми войнами. В современных условиях страны Центральной и Восточной Европы могут реализовать геополитический проект оборонительного союза (в дополнение к НАТО) для защиты от имперской экспансии Российской Федерации. Страны Запада заинтересованы в создании "санитарного кордона" для изоляции Европы от России. Украина может стать важным участником геополитического проекта нового военно-политического союза в Балто-Черноморском регионе.

Надійшла 4 грудня 2015 р.